

Науково-дослідний інститут приватного права
і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака
НАПрН України

Юридичний інститут ДВНЗ «Прикарпатський
національний університет
імені Василя Стефаника»

**Корпоративне право України
та інших європейських країн:
порівняльно-правова
характеристика**

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
за матеріалами Всеукраїнської
науково-практичної
конференції**

26-27 вересня 2014 року

м. Івано-Франківськ, 2014

УДК 347(477)(082)

ББК 67.9 (4Укр)404я43

К68

Рекомендовано до друку Вченою Радою Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г.Бурчака НАПрН України (протокол №10 від 26 листопада 2014 року)

Редакційна колегія:

В.В. Луць – академік НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, завідувач відділу проблем приватного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва ім. академіка Ф.Г.Бурчака НАПрН України;

О.Д.Крупчан – доктор юридичних наук, академік НАПрН України, директор НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

В.А. Васильєва – доктор юридичних наук, професор, директор Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені В.Стефаніка, завідувач лабораторії проблем корпоративного права;

К68 Корпоративне право України та інших європейських країн: порівняльно-правова характеристика [текст]: Збірник наукових праць за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (26-27 вересня 2014 р., м. Івано-Франківськ) / НДІ приватного права і підприємництва ім. академіка Ф.Г.Бурчака НАПрН України; за ред. д-ра юрид. наук, акад. НАПрН України В.В.Луця. – Івано-Франківськ, 2014. - 229 с.

У збірник включені тези наукових доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції, організованої Лабораторією проблем корпоративного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г.Бурчака НАПрН України спільно з Юридичним інститутом Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаніка та проведеною у м. Івано-Франківську 26-27 вересня 2014 р. В тезах доповідей висвітлюються результати наукових досліджень порівняльно-правової характеристики корпоративного права України та інших європейських країн.

Для студентів, слухачів, курсантів юридичних факультетів, науковців, практичних працівників та всіх зацікавлених осіб.

© Науково-дослідний Інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г.Бурчака НАПрН України, 2014

© Юридичний інститут ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаніка», 2014

Гордович І.І.

*начальник Прикарпатського
територіального управління НКЦПФР*

Саракун І.Б.

*кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник Лабораторії проблем
корпоративного права НДІ приватного
права і підприємництва ім. акад. Ф.Г.Бурчака
НАПрН України*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИПЛАТИ ДИВІДЕНДІВ АТ В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ

Враховуючи що підприємницькі товариства створені з метою одержання прибутку, право на одержання дивідендів набуває особливо важливого значення для акціонера з-поміж інших його корпоративних прав. Тому хотілося б зупинитися на окремих аспектах його законодавчого забезпечення в Україні; а також акцентувати увагу на особливостях правового врегулювання способів виплати дивідендів в Польщі.

Висвітлюючи врегулювання цього питання в Україні слід відзначити, що загалом в законодавстві про депозитарну систему відбуваються суттєві зміни, які позначилися й на способах виплати дивідендів.

Так, після прийняття Закону «Про депозитарну систему України» та Положення про провадження депозитарної діяльності така виплата повинна здійснюватися через новоутворений Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках. Станом на сьогодні доцільність його створення достатньо жваво обговорюється, оскільки виплата дивідендів через існування цього АТ дещо ускладнилася і призупинилася.

Йдеться про те, що ще влітку за заявою емітентів, депозитарних установ, ПАРД, Української асоціації інвестиційного бізнесу

до НКЦПФР надійшов запит про необхідність врахування певних практичних питань, які виникають під час механізму виплати дивідендів згідно зазначених нормативних актів. Адже акції багатьох товариств реалізовувалися через центри сертифікатних аукціонів, де громадяни України придбавали акції за приватизаційні сертифікати. Значна кількість таких акціонерів володіє невеликою кількістю цінних паперів (є міноритаріями) та більшість з них є людьми похилого віку, які за зверненням до акціонерного товариства могли отримати належні їм дивіденди. У переважній більшості акціонерів *не відкриті рахунки в цінних паперах у депозитарних установах на підставі договору про обслуговування рахунку в ЦД, відповідно до якого депозитарна установа має виплачувати дивіденди своїм депонентам*, а відкриття рахунку та подальше його обслуговування потребує додаткових витрат. Відповідно, для суб'єктів цього запиту було незрозумілою подальша доля невиплачених дивідендів таким особам, що потребувало прийняття НКЦПФР відповідного регуляторного акту.

У зв'язку із цим 21 серпня 2014 р. було прийнято Рішення НКЦПФР Про внесення змін до Положення про провадження депозитарної діяльності, згідно якого не пізніше 3 місяців з дня набрання ним чинності Центральний депозитарій цінних паперів та депозитарні установи мають привести свої внутрішні документи у відповідність до вимог цього рішення.

Процедура отримання дивідендів згідно нього провадиться за наступним порядком: 1. емітент перераховує дивіденди на рахунок ЦД-ю, відкритий у РЦ; 2. ЦД перераховує ці кошти зі свого рахунку в РЦ (не більше 3 р.д.) на відповідні грошові рахунки депозитарних установ та депозитаріїв-кореспондентів з одночасним наданням депозитарним установам відповідних розпоряджень про їх виплату (щодо суми доходів і розміру нарахованих дивідендів); 3. Депозитарні установи здійснюють виплату отриманих від ЦД-ю коштів своїм депонентам відповідно до договорів про обслуговування/відкриття рахунку в цінних паперах.

Якщо кошти, які надійшли на рахунки депозитарних установ, не виплачені власнику цінних паперів – такі дивіденди поверта-

ються (доходи) протягом 5 р.д. після закінчення строку передбаченого відповідним договором або внутрішніми документами депозитарної установи мають бути перераховані на грошовий рахунок ЦД-ю у РЦ з одночасним наданням ЦД інформації щодо осіб, які не отримали ці доходи із зазначенням розміру дивідендів, для подальшого повернення протягом 5 р.д. коштів з цього рахунку емітенту. Такі самі дії стосуються й повернення у разі припинення дії договору про відкриття/обслуговування рахунку в ЦП.

Тому якщо поррахувати відсотки, які можуть прокручуватися за ці дні (3+5+5) у Розрахунковому Центрі (який має банківську ліцензію на проведення фінансових операцій) може стати зрозумілим підтекст створення такого АТ як Розрахунковий Центр.

Зважаючи на те, що на сьогодні договори щодо відчуження цінних паперів можуть укладатися на фондовій біржі, розрахунки щодо цінних паперів за ними проходять через Розрахунковий Центр, який має відповідні тарифи на виконання своїх послуг та визначається Тарифами на послуги ПАТ «Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках»⁴. Вони є достатньо невеликими, зокрема, щодо обслуговування договорів торговців цінними паперами і т. ін.

Відомими на сьогодні вже є й випадки виплати дивідендів не через Розрахунковий Центр. Зокрема, одне із ПрАТ в м. Київ виплатило акціонерам дивіденди через товариство. Наслідки цього поки що невідомі.

Тому вважаємо за необхідне передання функції щодо виплати дивідендів від РЦ – емітентам. З огляду на це у ВР знаходиться відповідний законопроект щодо того, щоб повернути останнім право виплачувати дивіденди самостійно. Таким чином враховуючи наведене слід відзначити, що в Україні станом на сьогодні належне правове регулювання виплати дивідендів відсутнє.

Якщо зупинитись на особливостях правового регулювання виплати дивідендів в Польщі, то ці положення прописані в Торговому кодексі.

4 Із офіційного сайту РЦ http://www.settlement.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=60&Itemid=83

Стосовно підстав їх виплати, то вони є такими ж як в Польщі. Однак, термін виплати відрізняється вдвічі і становить 3 місяці від дня прийняття рішення ЗЗ.

На відміну від українського законодавства, згідно якого поки що дивіденди фактично не виплачуються, в ТК Польщі врегульована виплата *авансу* в рахунок дивідендів за умов, коли 1) виконавчий орган уповноважений статутом до його виплати; 2) фінансовий звіт товариства за останній оборотний рік затверджений загальними зборами показує прибуток; 3) на виплату авансу виявила згоду наглядова рада; 4) товариство володіє достатніми для виплати засобами, тобто такими, які гарантують, що виплата авансу в рахунок дивідендів не наражає товариство на втрату фінансових потоків (здатності до регулювання зобов'язань).

Поряд із встановленим порядком виплати авансу в рахунок дивідендів, як зазначають Анджей Кох і Яцек Напієрала на практиці може виникнути питання щодо того, чи добросовісні акціонери, які отримали нарахування на дивіденди (аванс) будуть зобов'язані їх повернути на підставі ст.350 §1, якщо наприклад для цього не було підстав. Тобто щодо виплати авансу, за умов вказаних раніше і по закінченню оборотного року виявилось, що товариство понесло витрати.

Зазначена стаття вказує, що акціонери, які всупереч приписам права, або положенням статуту отримали яку-небудь плату від товариства, зобов'язані її повернути. Однак слід зазначити, що цей обов'язок не застосовується до добросовісних акціонерів, які всупереч приписам права або постановам статуту отримали дивідендні виплати. Натомість за повернення безпідставно виплаченого прибутку солідарно відповідають ті члени виконавчого органу або наглядової ради, «які несуть відповідальність за здійснення неналежних виплат» (ст. 350 §1 ТК РП).

В Україні виплачувати аванс в рахунок дивідендів не зовсім вигідно з позиції їх оподаткування, оскільки згідно ст.153 Податкового кодексу підприємство зобов'язане одночасно з виплатою дивідендів сплатити до бюджету авансовий внесок з податку на прибуток у розмірі 19% (2013 р.). Тобто, немає значення за який

період виплачуються дивіденди – авансовий внесок нараховується за ставкою, що діє на момент виплати дивідендів.

Цікавим з позиції правового регулювання є питання виплати дивідендів за привілейованими акціями в ТК Польщі. Так на підставі приписів ТК можна виділити три їх види:

1) Визнання за привілейованими акціями більшої частини прибутку ніж за акціями простими (через відступлення від засад наявності частки прибутку пропорційно до кількості акцій);

2) Визнання першості задоволення перед рештою акцій;

3) Визнання права на виплату простроченого дивіденду з прибутку в наступних роках.

На відміну від простих акцій, акціям привілейованим може належати привілей участі в більшій частині прибутку (більш, ніж половину), призначеного до поділу. На рівні ТК закріплено такий клас привілейованих акцій, як акція «німа». Думається, що саме цей клас привілейованих акцій є найбільш привабливим для інвесторів. В обмін на привілеї, що надаються такими акціями для них може бути виключене право голосу. Саме тому такі акції іменуються «німими». Останнім може бути надана ширша сфера привілеїв щодо дивідендів, ніж акціям з правом голосу. Однак *німі привілейовані акції не можуть розраховувати на гарантування дивідендів незважаючи на те, в якому розмірі загалом товариство отримає прибуток (ст.348).*

У ст. 353 ТК зазначається, що статут може передбачати, що акціонеру власнику німої акції, якому не виплачено повністю або частково дивіденди в даному оборотному році, належить відшкодування з прибутку в наступних роках, однак не пізніше ніж протягом наступних трьох оборотних років. Поняття невиплачених дивідендів означає, що привілейовані дивіденди, які залишаються неповністю або частково виплачені товариством з огляду на: 1) *відсутність у товариства засобів* які згідно зі ст.348 можуть бути призначені на виплату дивідендів; 2) *неприйняття загальними зборами акціонерів рішення про виплату дивідендів.*

Формулювання «повністю» або «частково» означають що йдеться про дивіденди в такому розмірі, який би припадав, якщо

б прибуток «в даному році оборотному» був поділений між акціонерами.

Поряд із тим, не кожний привілейований дивіденд може підлягати накопиченню. Його виплата може стосуватись тільки таких привілейованих дивідендів, величину яких можна визначити незважаючи на те, що товариство в дійсності не виплачувало будь-які дивіденди, наприклад, дивіденди в розмірі 5% номінальної вартості кожної акції, або 10 злотих на кожну акцію.

Таким чином аналізуючи наведені положення особливостей правового врегулювання виплати дивідендів в ЗУАТ та ТК РП слід позитивно відзначити більш детальні (іноді чіткіші), на відміну від українського акціонерного законодавства норми. Зокрема, вони стосуються способів розподілу прибутку, призначеного для виплати; можливості виплати авансу в рахунок дивідендів; видів привілеїв щодо дивідендів, що надаються власникам привілейованих акцій; способів нарахування дивідендів і можливості їх накопичення; коротшого строку виплати дивідендів.

Водночас на мій погляд, до вразливих питань правового регулювання у цій сфері можна віднести підрахунок та розмір виплати накопичених дивідендів; а також наведені у статуті положення щодо безпідставної виплати авансу на дивіденди. Схожими з вітчизняним законодавством є приписи, що стосуються підстав виплати дивідендів та обмежень на їх виплату, тощо.

Тож позитивний досвід Польщі у сфері правового регулювання одержання дивідендів дозволяють стверджувати про те, що він може стати корисним при вдосконаленні положень Закону України «Про акціонерні товариства», який доволі лаконічно регламентує зазначені відносини.